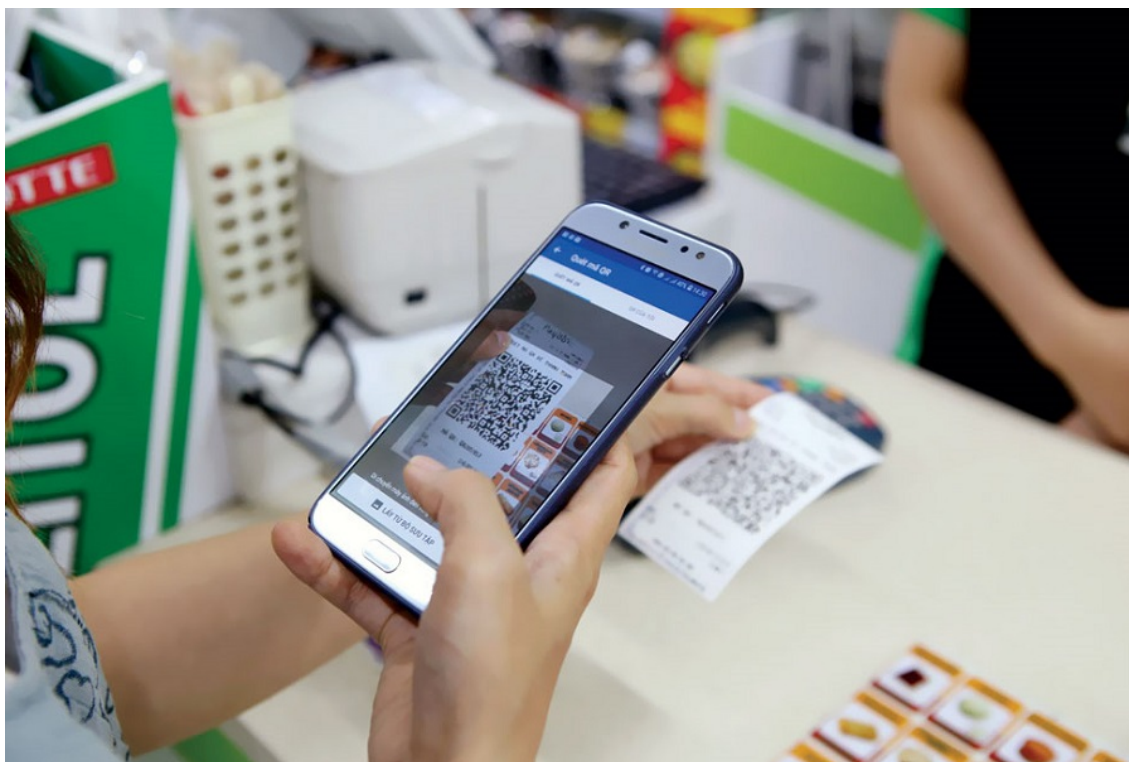

Số hóa: Từ thuật toán đến niềm tin xã hội

10:27 16/02/2026

Mỗi độ Xuân về, người Việt lại thực hiện một “nghi thức” đặc biệt: Tin vào một khởi đầu mới. Tin rằng mong Một có thể mở ra một chu kỳ khác, dù chưa có gì bảo chứng ngoài sự đồng thuận thầm lặng của cộng đồng. Niềm tin ấy không cần kiểm toán, không cần chứng cứ. Chỉ cần xã hội cùng gật đầu rằng: Đã sang năm mới, ta nên tin nhau thêm một chút.

Giao dịch không còn giấy trong thời đại số

Trong nhiều thập niên, niềm tin xã hội được neo vào những vật thể hữu hình: Cuốn sổ đỏ, con dấu tròn, chữ ký tay, tờ tiền giấy. Tin vì có thể cầm nắm. Tin vì có người chịu trách nhiệm nếu sai sót xảy ra. Niềm tin khi đó gắn với vật chất và với cơ chế trách nhiệm rõ ràng.

Khi thế giới bước vào kỷ nguyên số, những điểm tựa hữu hình dần biến mất. Giao dịch không còn giấy tờ. Tiền tồn tại dưới dạng dữ liệu. Hợp đồng vận hành trên máy chủ. Chữ ký trở thành chuỗi ký tự mã hóa. Niềm tin, vốn quen dựa vào hình hài cụ thể, buộc phải thích nghi với không gian vô hình.

Trong bối cảnh đó, blockchain xuất hiện. Không đơn thuần là một công nghệ tài chính, mà là lời đáp cho một câu hỏi rất căn bản: Làm thế nào để tin nhau khi không gặp mặt, không quen biết và không chung một hệ thống quản trị? Blockchain không hứa hẹn làm xã hội tốt đẹp hơn. Nó chỉ đưa ra một cam kết kỹ thuật: Dữ liệu đã ghi thì khó bị sửa lén; sự kiện đã xảy ra thì khó bị chối bỏ; và không một cá nhân nào có thể tự ý viết lại quá khứ. Một lời hứa mang tinh thần pháp quyền, dù không có thẩm phán đứng giữa.

Nhưng xã hội không vận hành bằng thuật toán thuần túy. Nó vận hành bằng niềm tin. Và niềm tin không tự sinh ra chỉ vì công nghệ chính xác.

Thực tế những năm qua cho thấy một nghịch lý. Cùng một nền tảng blockchain, có nơi trở thành hạ tầng cho thanh toán, logistics, quản trị dữ liệu. Có nơi lại biến thành sân chơi đầu cơ. Không phải vì công nghệ khác nhau, mà vì môi trường niềm tin khác nhau.

Ở những xã hội nơi pháp luật đã trở thành thói quen ứng xử, nơi hợp đồng được tôn trọng và sai phạm bị xử lý minh bạch, hạ tầng số nhanh chóng trở thành phần mở rộng tự nhiên của thể chế. Blockchain không cần kể câu chuyện hào nhoáng. Nó chỉ âm thầm vận hành như một bộ máy hành chính hiệu quả.

Ngược lại, tại những môi trường mà pháp luật còn bị nhìn nhận như thứ có thể “linh hoạt”, công nghệ lập tức bị đặt vào thế hoài nghi. Người ta quan tâm ai đứng sau hơn là cơ chế minh bạch ra sao; quan tâm có rút tiền được không hơn là cấu trúc an toàn thế nào. Khi đó, công nghệ không còn là hạ tầng trung lập mà trở thành phép thử của đạo lý và trách nhiệm.

Việt Nam đang đứng ở giao điểm của hai dòng chảy ấy. Một mặt, tiến trình số hóa diễn ra mạnh mẽ: Chính phủ số, ngân hàng số, thanh toán không tiền mặt, cơ sở dữ liệu dân cư, đất đai, y tế... Tất cả đang được kết nối thành hệ sinh thái dữ liệu liên thông. Mặt khác, xã hội vẫn đang học cách tin vào những giá trị không thể cầm nắm. Tin rằng dữ liệu cá nhân được bảo vệ. Tin rằng giao dịch điện tử có giá trị pháp lý tương đương giao dịch truyền thống. Tin rằng “trên hệ thống” cũng chính là “ngoài đời”.

Trong bối cảnh cạnh tranh quốc gia ngày càng dựa trên dữ liệu và hạ tầng số, câu chuyện niềm tin không còn là vấn đề riêng của doanh nghiệp công nghệ. Quốc gia nào kiểm soát tốt danh số, thanh toán số và quản trị dữ liệu sẽ nắm lợi thế trong thương mại, tài chính và chuỗi cung ứng. Đồng tiền không chỉ là phương tiện trao đổi mà còn là cam kết an ninh. Dòng dữ liệu không chỉ là thông tin mà còn là nguồn lực quyền lực mềm.

Chính vì vậy, luật pháp cần đi trước công nghệ một bước. Không phải để kìm hãm đổi mới, mà để tạo ra khung tin cậy cho đổi mới phát triển. Một hạ tầng số không thể đòi hỏi xã hội tin tưởng nếu chính nó không đặt mình dưới kỷ luật pháp lý rõ ràng. Nếu blockchain muốn được nhìn nhận như một cơ chế bảo chứng, nó cũng phải chấp nhận sự giám sát và điều chỉnh của pháp luật.

Niềm tin số không phải sản phẩm của công nghệ cao. Nó là kết quả của kỷ luật thể chế. Công nghệ chỉ giúp kỷ luật ấy được thực thi nhanh hơn, rộng hơn và khó bị gian lận hơn.

Chuyển từ “số hóa công nghệ” sang “số hóa niềm tin” vì thế không chỉ là câu chuyện đầu tư thêm máy chủ hay viết thêm mã nguồn. Đó là quá trình tái thiết kế quan hệ giữa nhà nước, doanh nghiệp, ngân hàng và công dân trong không gian số — sao cho mỗi chủ thể đều biết quyền hạn, trách nhiệm và cơ chế bảo vệ của mình.

Nghe có vẻ khô khan giữa không khí mùa Xuân. Nhưng thực chất, đây lại là câu chuyện rất Xuân. Xuân là lúc người ta treo câu đối mới dù năm cũ còn nhiều dang dở. Xuân là lúc trao nhau bao lì xì mà không tính toán lãi suất. Đó là thời điểm xã hội đồng ý cho niềm tin đi trước, rồi mới tính đến lợi ích sau.

Số hóa cũng cần tinh thần ấy - nhưng trong một khuôn khổ an toàn. Những cơ chế thử nghiệm có kiểm soát (sandbox) không chỉ là công cụ chính sách. Chúng thể hiện một thái độ: cho phép đổi mới, cho phép sai trong giới hạn, nhưng không cho phép vô trách nhiệm.

Khi niềm tin được thiết kế và bảo vệ đúng cách, blockchain sẽ không còn bị gán với hình ảnh đầu cơ. Dữ liệu sẽ không còn là nguồn lo ngại mà trở thành tài sản được quản trị minh bạch. Ngân hàng số không chỉ là ứng dụng tiện lợi, mà là nơi người dân gửi gắm niềm tin tài chính dài hạn.

Xuân 2026 có thể không phải là năm công nghệ bùng nổ ngoạn mục. Nhưng có thể là năm xã hội bắt đầu cảm thấy bình thản hơn khi sống cùng thuật toán - không thần thánh hóa, không sợ hãi, chỉ xem đó là một phần của trật tự mới, nơi niềm tin vẫn ở vị trí trung tâm, chỉ khác là được vận hành với tốc độ nhanh hơn.

Và có lẽ, đó mới là dấu hiệu tích cực nhất của một mùa Xuân số hóa: Khi công nghệ không còn cần quảng bá bằng lời hứa, mà được chấp nhận bằng sự tin cậy.

Hoàng Phương (t/h)